

Akıl Felsefe Ve Din İlişkisi

– Silüet · 18 Eylül 2014

Akılın; kâinatın ve insanın var oluşunu, insan hayatını, vukuatı, fiziği ve metafiziği anlamadaki rolü çok eskilerden beri tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda birçok felsefi ve dini görüş ortaya çıkmış; farklı bakış açıları ve görüşler penceresinden var oluşun sırrını, fiziğini ve metafiziğini kavrayabilmek için aklın sınırları azami derecede zorlanmış, fakat her defasında sert ve aşılması imkânsız duvarlarla karşılaşmıştır.

Müspet ilim çerçevesinden bakılınca akıl adına söylenebilecek çok bir şey yok. Zira bilim var olanın maddesi ve kabuğuyla ilgileniyor, ruhunu aramıyor. Bulgusunu gözlem ve deney sonuçlarına, eşyanın maddi ve somut verisine dayandırıyor. Öze inme kaygısı kısmi ve yüzeysel. Bu sebepten var oluşun sırrını, soyut bilgiyi aramada, anlamada ve çözümlemede işimize yarayacak iki alan: Felsefe ve din. Felsefe ve din tarih boyunca içi içe gelişmiş, birbirine yaklaşıp uzaklaşmış; birbirini desteklemiş, yalanlamış kurumlar. Felsefe fikrin çilesini çekip hakikat ve itikada ulaşma gayesi güderken; din, teslimiyet ve itikat neticesinde fikir çilesi çekip hakikate ulaşmayı amaçlar. Felsefe bilgi ve tefekkür üzerine örür binasını, din teslimiyet ve itikat üzerine... Her ikisinde de akıl araç olarak vardır ve güvenilirliği şüpheye nazır bir ustabaşı olarak varlığını sürdürür.

Felsefenin en büyük zaafı müspet ilim gibi maddi ve somut, din gibi mutlak bilgiye ulaşamaması ve akıl vasıtası ile ulaştığı soyut veriye, bir diğer felsefi anlayış ve filozof tarafından çürütülme tehdidi altında, inanmak durumunda olmasıdır. İnanmak dediğimiz dinin en başta yaptığıdır. Bu yönüyle din felsefe karşısında üstünlük sağlar. Felsefenin din üzerinde baskınlık kurabildiği husus ise aklın; teslimiyet ve itikat neticesinde kullanılmaya başlanmasının ağırlık kazanması sebebiyle dini kaidelerin baskısı altında kısıtlanacağı düşüncesidir.

Akıl zamana ve tefekküre bağlı olarak sınırlarını genişletebilir fakat mutlak sınırsızlığa erişemez. Her halde tıkanacağı, adım atamayacağı, çözümsüzlüğe sürükleneceği bir hat vardır. Filozof düşünür, bir hat üzerine gelir ve aklını daha fazla kullanamayacağını anlarsa ortaya koyduğu felsefi düşünceye inanmak durumunda kalır. Eğer inanmıyor, hala bilgiye ihtiyaç duyuyor fakat aklın son raddeye dayanmış hali buna müsaade etmiyorsa çıldırma noktasına yaklaşmış demektir. Din felsefenin bu boşluğunu doldurur ve insanı inanmaya davet eder.

Dinde bilgi mutlaktır. En başından teslim olmayı ve inanmayı gerektiren yönü de budur zaten. Fakat dış görünüşü, kabuğu, plastiği yönüyle mutlak... Ruh ve özüyle tam bir muğlâklık... Misalen İslam dininde dış görünüş olan emir ve yasaklara uymak farz; esas olan ruhun, özün esrarına ermek farz değil. O mertebe evliyelik mertebesi. Teslimiyet ve tam bir inanmışlık içine girmiş insanın tefekkür ederek, fikir çilesi çekerek ulaşabileceği mertebe.

Tasavvuf büyüklerinin güzel bir sözü var: “Ne akılla olur, ne de akılsız...” Müspet ilmi istisna dairesinde tutmak kaydıyla her yönüyle insanı, vukuatı, tabiatı ve bunların tümüyle özünü, ruhunu kavrayan veciz bir söz... İslam’ın akla verdiği değer büyük olduğunu, aynı zamanda önemsizliğini çok iyi ifade ediyor. Olması gereken yerde var, olmaması gereken yerde yok. Olması gerektiği kadar var, lüzumundan fazla

yok.

Yere ve zamana, iklime, kültüre göre değişen; hissiyata, ruh haline göre, bir takım hormonların salgılanma durum ve derecesine göre değişen bir akla; bu aklın eylemi olan düşünceye ne kadar güvenilebilir? Elbette gerektiği kadar...